

cosa de què t'haja guardonat per ço com me vols amar? —Respòs: —Hoc, per ço cor enfre los treballs e ls plaers que m dones, no n faç diferència», Llull (*Amic, NCL*, xiv, 27.25); «per rasó quor l'escrivà no 's a Salses, abans és a Perpeya, e-y continua més qu'en la vila de Salses», a. 1323 (*RLR xxxii*, 423). És clar que en tals combinacions, sobretot al principi, per ço i car eren ben separables: «per zo a nom caritat qar Déus és ---», *Homilies d'Org.*, 1v19.

En algun cas bastant rar semblaria com si car hagués servat en cat. ant. el valor clàssic d'adverbi relatiu: «Pensà-s una gran falsedat / en son cor: —Lassa, què faré? / De mon marit infans no é: / car, si él mor, tot son regnat / laxarà a son parentat», *Llegendes R. de Sevilla*, v. 62, o sigui «per la qual cosa, ell llegarà el seu realm ---», que seria l'ús del QUARE clàssic; val a dir que les mateixes *Llegendes* porten exemples de l'ús normal de car causal, passim, i que l'anterior interpretació no és ben forçosa.

De cor 'perquè' hem de distingir radicalment la preposició arcaica cor en el sentit de 'sinó, només': «que om no-m atrobàs cor una mesayla quant e-m mo<r>-ria», *VidesR*, f° 52v1 traduïnt «ne inveniretur morienti mihi nisi unum tremisse» (p. 132), «negú tauler o taulera no gaus metre en son forn cor deu sostres de cayrós e dos de teules», doc. de Perpinyà a. 1285 (*RLR* iv, 362) i anàlegs. És evident que de cap manera no podem arribar en aquest sentit partint de QUARE, i que s'ha de tractar d'un mot diferent. Com que una altra etimologia que vaig assajar-ne en *LleuresC* (352n.), molt rebuscada, no satisfieia gens, ja vaig indicar en les *Actas Colo. Prerrom. P. Ibér.*, 1974, p. 137n., que ha de tractar-se d'una supervivència sotràptica relacionada amb l'alb. kur ('altre') que, 'quan', lit. kuř 'on', arm. ur, lit. dial. kũ 'què?', pruss. ant. quei 'on' (Pok., *IEW*, 647.10f., 648.12). Sembla que hi hagi un cas d'aquesta preposició 'excepte' en la forma car: «Si per la amor del món en aquest present vida volem cavallerejar, res als no n'aconseguim pus car sinó que siam amics del món», B. Oliver, *Excitatori, NCL*, p. 89. Però és un context enrevessat i com alterat. Encara que es confirmi aquest text i fins i tot encara que es trobés algun altre cas de tal car, com que això restaria excepcional, enfront dels casos nombrosos de cor 'sinó', sempre hauríem de creure que són errors de paraula que han escapat a gent que es confon a causa de la variant car/cor amb el valor de QUARE.

¹ Justament per això els dos mss. pròpiament occitans (R i C) rebutgen el text del poeta, canviant-hi cor en e, però el bon ms. català Sg ho porta així.

CAR III, adj., del ll. CARUS id. □ 1.ª doc.: orígens (*Homilies*, etc.).

«Caritat és pròpiament que om am Déu --- per zo à nom caritat qar Déus és pus car que nula res; cel om à caritat en si a cui és pus car zo que pus car li deu ésser, zo és Déu ---» (f° 1v19). No caldrà detenir-se en l'estudi d'aquest adjectiu des del punt de vista semàntic, prou atesa pels diccs. històrics. Més valdria

la pena de saber per què al costat de car aparegué la variant quer. En *EntreDL* I, 89, poso aquesta variant dins un conjunt de fets anàlegs, que no reproduiré ací sinó en part, i que es podran veure en aquell article. Ho he sentit a diversos punts del bisbat de Girona, sempre pronunciat kër: a Querós, 1925, a Granollers de Rocacorba id. i a Boadella d'Empordà, 1939, segons el *DAG*. s'hauria usat també no sols a Batet, Olot i Besalú —doncs, sempre en la zona entre Vic, Figueres i Girona— sinó també a Ribes, la Bisbal i Begur, i Griera afirma fins i tot a la Jonquera, Figueres, Cadaqués, Sant Hilari i Banyoles.

Interessa afegir ara que ja el tenim una vegada en rima en el S. XIII, en els *Set Savis*: «senyor, axí-t pendrà d'aquest fill teu / com al cavaller féu del seu, / qui l'ocís per conselly de sa muyler, / de què o comprà bé quer», v. 2676 (de nou en el v. 1639). L'aparició en aquest text i en rima és important perquè aquí és on es troba l'amanerament dels versificadors dels nostres Ss. XIII i XIV de canviar en é la a dels infinitius i d'altres mots semblants, per al qual veg. aquell article meu, pp. 93-94. Com allí ja indicava, és probable que sigui partint d'aquest ús de la poètica medieval que vagi quedar quer en aquesta zona dels Pirineus gironins on la cançó popular dels Ss. XVI-XVIII prengué tan alta i fonda volada, car de fet en el romanç popular continuà practicant-se aquest é per á en rima, generalment, com poden veure-se'n força exemples en els Cançons aplegats per MilàF. i P. Briz. S'explica que això arrelés des d'allí en el llenguatge pagesívol, tenint en compte que l'adj. car en català, en el sentit de 'estimat' és un vell terme sempre usat, però sempre de to més o menys literari; i no és estrany que des d'aquest ús això s'estengués fins a les accs. més materials de 'costós en diners, no barat'.

DERIV.: *Caret* (JRuyra); *caretó*. *Carer*. *Carícia* [c. 1460, Joanot Martorell]: «Tirant li feya moltes carícies e dava-li de sos béns», cap. 144, Ag. II, 262, pres de l'it. merid. *carizza*, potser en una forma siciliana *carizia*, que correspon normalment (segons la fonètica d'aquest dialecte) a l'it. *carezza*; id., pròpiament 'amabilitat, carència'; altrament el mateix *carizia* no fou estrany al principi a l'italià literari dels florentins: Dante l'usà en rima amb *inizia* en el *Paradis* v, 111; id. veg. *DCEC* I, 684b85a; *acariciar* [1803, Belv.], *acariciador* [id.], *acariciament*; *acariciant* [Maragall]; *cariciós*.

Carestia, sense ser un veritable derivat de l'adjectiu car, fou aviat relligat amb aquest per les llengües romàniques i hi ha arribat a funcionar com un verdader substantiu abstracte de car. En la nostra llengua antiga significa més sovint 'escassetat, pobresa de recursos o de collites', i el trobem des de la segona meitat del S. XIII; té aquell valor ja en Llull, com a oposat a 'abundor' en: «si à *carestia* en la terra, porà-ns donar larguea e abundància», *Blanq.* (*NCL*, I, 124.2); i en Desclot («no-yc vench nuyl bé ne nuyl profit, mas guerra e trabayl e *carestia*» (§ 64, *NCL*, II, 185.5) o en un doc. de 1330: «la multitut de les gens